

Paulius KUKIS

ODĖ VAIDMENIMS

JAUNŲJŲ AKTORIŲ „PAGALVINIS“

Humanitarinių mokslų doktorantas Paulius KUKIS recenzuoja režisieriaus Gintaro Varno Kauno miesto kameriniame teatre pastatytą Martino McDonagho „Pagalvinį“, kuriame vaidina paties Varno vaidybos specialybės baigiamojo kurso studentai.

THE PILLOWMAN. AN ODE TO THE COMPLEX ROLES OF YOUNG ACTORS

The PhD candidate Paulius KUKIS reviews Martin McDonagh's The Pillowman, directed by Gintaras Varnas at Kaunas City Chamber Theatre, which is performed by Varnas' own final-year acting undergraduates.

Kauno miesto kameriniame teatre rugsėjį buvo pristatytas jau antrąsyk Lietuvos sceną išvystantis „Pagalvinis“. Šį kartą populiariosios Martino McDonagho o pjesės ėmėsi režisierius Gintaras Varnas ir jo vaidybos specialybės baigiamojo kurso studentai Arnas Ašmonas, Gytis Laskovas, Balys Ivanauskas bei Adomas Jasiukėnas. Scenografiją ir kostiumus kūrė Julija

Skuratova. Tik dabar kūrinys sceną išvydo kiek kitoks, nei jį prisimena mačiusieji Jono Vaitkaus pastatymą Valstybiniame jaunimo teatre prieš vienuolika metų. Mat Varnas teigė McDonagho pjesėje įžiūrėjęs tamsią neogotikinę atmosferą, kurią įkūnyti pasistengė jau minėtas jaunų, veržlių ir kūrybingų aktorių kolektyvas. Pastarieji nėrėsi iš kailio tikrai ne vien dėl to, kad tai buvo jų diplominis darbas. To būtų toli gražu nepakakę. Veržliais ir kūrybingais aktorius vadinti dera ne tuščiai švaistantis nieko nesakančiais epitetais, o turint galvoje tai, kad jie patys, būdami jauni ir sąlygiškai nepatyrę, pasirinko tokią sudėtingą, tematiškai daugiasluksnę ir psichologiškai komplikuotą pjesę. Varnui kūrybiniame procese dalyvaujant „priežiūros“ principu, jaunųjų kūrėjų pečius užgriuvo didelė našta, tad pagrindinis mūsų tikslas būtų pažvelgti, kaip jie su tokia našta susidorojo.

Martin McDonagh, „Pagalvinis“. 2017. Režisierius – Gintaras Varnas, scenografė ir kostiumų dailininkė – Julija Skuratova. Arnas Ašmonas – Katurjanas (apačioje), Adomas Jasiukėnas – Arielis (viršuje). Kauno kamerinis teatras. Dmitrijaus Matvejevo nuotrauka iš KKT archyvo

Šią pjesę „atrankinti“ galima daugeliu būdų. Gausu psichologinių, socialinių, politinių, filosofinių, estetinių ir dar visokių kitokių siužeto linijų, kurias nagrinėjant įmanoma statyti spektaklį apie atsakomybę, smurtą, gyvenamosios aplinkos spaudimą, meno kūrinio genezę, psichopatologiją, moralę ir etiką bei kitus svarbius dalykus. Varnas teigia, kad pjesė yra apie kūrybą ir kūrėjus, ir jis, aišku, teisus – prasideda ji kalbant apie kūrybą ir baigiasi sprendžiant kūrybos ir kūrinų likimą. Tik šitaip nardant kūrybos temoje net ir kupiūruota pjesė priverčia režisierių bei aktorius pereiti daugybę tarpinių etapų, kurie kartu yra ir apie kūrybą, ir apie ką kita. Tačiau visa – ir kūrybos tema, ir „kitos“ temos – persmelkta įtampos, kupina smurto. Tiek fizinio, tiek ir psichologinio. Visa tai vyksta gana nykaus ir šiuo atžvilgiu puikiai apgalvoto scenovaizdžio fone, tad ypač patetiškais momentais iš tiesų atsiskleidžia tamsioji neogotikinės romantikos pusė. Šį pojūtį dar sustiprina spektaklyje veikiančių lėlių fantasmagoriška išvaizda ir elgesys. Lėles valdo keli iš jau minėtų aktorių, kurie, suprantama, nėra lėlių teatro profesionalai. Taip pat suprantama ir tai, kad lėlės buvo ne jų, o tokiais sprendimais savo spektakliuose jau pagarsėti spėjusio režisieriaus idėja. Atrodo, kad su lėlėmis aktoriai susitvarko tiek, kiek būtų galima reikalauti iš visose iki šiol paminėtose aplinkybėse esančių jaunų kūrėjų, tačiau jei spektaklyje lėlės taptų bent kiek svarbesniu akcentu, ko gero, tai virstų rimtesne problema, nei yra dabar. Beje, gana neaiški garso takelio funkcija (girdime Zbigniewą Preisnerį, Benjaminą Britteną, Giedrių Puskunigį) – jis nėra toks charakteringas, kad taptų reikšmingu spektaklio veiksmu, tačiau

Martin McDonagh, „Pagalvinis“. 2017. Režisierius – Gintaras Varnas, scenografe ir kostiumų dailininkė – Julija Skuratova. Adomas Jasiukėnas – Arielis, Balys Ivanauskas – Tupolskis, Arnas Ašmonas – Katurjanas. Kauno kamerinis teatras. Dmitrijaus MATVEJEVO nuotrauka iš KKT archyvo

kartu ir „neištirpsta“ visoje įvykių eigoje, retsykiais tarsi primindamas, kad jis paprasčiausiai egzistuoja.

Atkreipiant dėmesį į tai, kad iki šiol kalbėjome tik apie detales, kurių vienos svarbesnės, o kitos mažiau svarbios, derėtų pereiti prie esmingesnių išvalgų. Nevyniojant žodžių į vatą reikia klausti, kokia yra pagrindinė šio pastatymo kūrybinė pretenzija, ar ji yra motyvuota ir ar ji yra įvykdyta deramai. Kitais žodžiais tariant, ar spektaklį buvo verta įtraukti į repertuarą, išnešti jį už baigiamųjų darbų peržiūros slenkščio. Atsakymas būtų teigiamas, tačiau su tam tikromis išlygomis. Matyt, reikia itin atsižvelgti į faktą, kad spektaklis buvo statomas kaip baigiamasis vaidybos specialybės studentų darbas. Kodėl? Ogi todėl, kad jo stiprybė yra gana kruopštus aktorių darbas su psichologine personažų sandara ir jos atspindžiais tame, ką žiūrovas galų gale pamato scenoje. Taip pat brandžiai pažvelgta į sudėtingą personažų santykių struktūrą ir evoliuciją. Tiesą sakant, šiems aspektams buvo skirta tiek daug dėmesio, kad žiūrėdamas spektaklį kaip visumą dažnai pasijunti matantis plėtojamus, bet ne iki galo sukljuotus personažų ir jų derinių „skečus“. Kyla pagunda tarti, kad režisierius savo studentų iniciatyvą galėjo valdyti griežčiau ir kryptingiau. Aktorių vaidyba taip pat nėra nepriekaištinga. Pavyzdžiui, vaidindamas sutrikusio intelekto personažą Michalą, Gytis Laskovas kartais „pamiršta“ šiaip jau puikiai kuriamą jo kalbos manierą ir veido mimiką. Arnas Ašmonas savojo personažo – rašytojo Katurjano reakcijomis į scenoje vykstančius įvykius kartais „išduoda“ tolesnę siužeto atmosferą. Adomo Jasiukėno kuriamas policininko Arielio personažas daug labiau įtikina smurto scenomis nei patiriamais psichologinio

jautrumo momentais. Detektyvą Tupolskį vaidinantis Balys Ivanauskas tiesiog išsiskiria iš visų jau paminėtų aktorių santūria vaidybos maniera – galbūt tai lemia pats faktas, kad aktorius yra vyresnis už kolegas ir linkęs personažą kurti remdamasis labiau tarpišku požiūriu į jo psichologinę sandarą. Ir vis dėlto, sakant, kad vaidyba nėra nepriekaištinga, nenorima teigti, kad ji yra prasta.

Visi minėtieji trūkumai nublanksta prieš tai, kad jaunųjų aktorių kolektyvas iš tiesų įtikina savuoju „Pagalviniu“. Jei pretenzija buvo gerai suvaidinti šią pjesę, ji yra įgyvendinta tiek pat, kiek ir pagrįsta. Tik jiems ši pjesė galbūt daugiau yra apie vaidybą, turint omenyje kaip tik jų pačių vaidybą. Suprantama, su kūrinium buvo dirbta, tačiau žiūrint spektaklį neapleidžia jausmas, kad tai „pjesė vaidina aktorius“, o ne aktoriai ją vaidina. Aktorių pastangos ir įdirbis daugiau nei akivaizdūs. Tačiau Varnas prieš premjerą sakė, kad „Pagalvinį“ jis laiko ode kūrybai ir kūrėjams, tik vargu ar omenyje jis turėjo „kūrybą ir kūrėjus“ kaip sudėtingą savo vaidybos kurso studentų darbą su sunkiais vaidmenimis. Be abejo, „Pagalvinyje“ gausu medžiagos kūrybos tematika, tačiau ji lieka plūduriuoti tokia me pačiame lygmenyje, kokiam ją perprasti būtų galima paprasčiausiai skaitant tekstą ramioje vakaro prietemoje. Tačiau dėl vaidybos ir vardan vaidybos spektaklį pamatyti tikrai verta. Pastaroji, matyt, daug kam pasirodo daugiau nei įtikinanti. Ypač kai tenka išgirsti, kad žmonės palieka salę dėl bjaurios kalbos, kai krūpčioja matydami smurto scenas, kai pasakoja, jog liko visiškai sukręsti tragiškos psichologinės dramos.

Paulius KUKIS